

ACORD

GOV/66/2009, de 28 d'abril, pel qual es reclassifica com a festa patrimonial d'interès nacional la Patum de Berga, i com a elements festius patrimonials d'interès nacional diferents actes o expressions d'aquesta festa.

Atès que la disposició addicional del Decret 413/1983, de 30 de setembre, va declarar d'interès nacional la festa de la Patum de Berga, i que la disposició final segona de la Llei 2/1993, de 5 de març, va mantenir aquesta qualificació, que va passar a regir-se per les disposicions de la Llei esmentada;

Atesa la disposició addicional del Decret 389/2006, de 17 d'octubre, del patrimoni festiu de Catalunya, que disposa que el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació ha de revisar les declaracions de festes tradicionals d'interès nacional ja declarades en el moment de l'entrada en vigor del Decret i, si escau, tramitar-ne la reclassificació en alguna de les categories que preveu l'article 3.1 mitjançant el procediment que estableixen els articles 14 i 15 del Decret esmentat;

Atesa la Resolució del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, de 19 de gener de 2009, per la qual s'incoa expedient per a la reclassificació com a festa patrimonial d'interès nacional de la Patum de Berga i com a elements festius patrimonials d'interès nacional de diferents actes o expressions d'aquesta festa;

Atès que el Consell de la Cultura Popular i Tradicional va emetre informe favorable sobre l'expedient de declaració el dia 24 de juliol de 2008;

Vistes les al·legacions presentades per les persones interessades, les quals han estat favorables a la reclassificació;

D'acord amb l'article 6 de la Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional catalana i de l'associacionisme cultural, i els articles 10, 12 i 15 del Decret 389/2006, de 17 d'octubre, del patrimoni festiu de Catalunya;

A proposta del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, el Govern adopta el següent

ACORD:

—1 Reclassificar com a festa patrimonial d'interès nacional la Patum de Berga i definir les característiques de la festa, que consten a l'annex.

—2 Declarar elements festius patrimonials d'interès nacional les Maces, els Turcs i Cavallets, els Nans Vells, els Nans Nous, l'Àliga, les Guites, els Gegants, el Tabal, els Plens i el Tirabol, amb les seves particularitats i músiques, i definir les característiques d'aquests elements, que consten a l'annex.

—3 Publicar íntegrament aquest Acord al DOGC, de conformitat amb el que preveu l'article 15.2 del Decret 389/2006, de 17 d'octubre, del patrimoni festiu de Catalunya, i notificar-lo a les persones o entitats responsables de l'organització de la festa o dels elements, a l'ajuntament i al consell comarcal corresponents.

—4 Inscriure la reclassificació de la festa i la declaració dels elements al Catàleg del Patrimoni Festiu.

—5 Contra aquest Acord, que exhaureix la via administrativa, es pot interposar recurs potestatiu de reposició davant el Govern de la Generalitat de Catalunya en el termini d'un mes, o bé recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en el termini de dos mesos, a comptar, en tots dos casos, de la publicació al DOGC o de la notificació corresponent.

Barcelona, 28 d'abril de 2009

LAIA BONET RULL
Secretària del Govern

ANNEX

Característiques de la festa i dels elements festius

FESTA

Patum de Berga

La Patum de Berga és la festa de Corpus, celebrada a Berga almenys des de 1454. L'estructura actual està documentada el 1725, i s'ha mantingut amb lleugeres variants fins avui. Les característiques actuals, els espais, les músiques i els elements es van fixar a final del segle XIX i es mantenen perfectament vigents. Els dies centrals de la festa van de dimecres a diumenge de la setmana de Corpus i els actes principals es desenvolupen a la plaça de Sant Pere, on tenen lloc les danses executades per les diferents comparses i el salt de Plens. Altres actes a destacar són les passades, la prova dels quatre fuets i la Patum infantil, que té lloc el divendres i és exactament igual a la Patum d'adults.

ELEMENTS FESTIUS

Maces

La presència de diables a la Patum es coneix des de 1628. Des de finals de la Guerra Civil es generalitzen dues menes de diables, i s'anomenen Maces els que porten aquests estris. Acompanyats per sant Miquel i un altre àngel, coberts amb la màscara característica, evolucionen al so de la música fins que els esclata el fuet que porten al capdamunt de la maça, moment en què cauen a terra i són rematats simbòlicament pels àngels. La melodia de les Maces, composta per Joan Trullàs, s'incorpora a la comparsa l'any 1963. A les patums de la nit les Maces evolucionen sense el seu vestit i només al so del Tabal.

Turcs i Cavallets

Els Turcs i Cavallets estan documentats des de 1628. Inicialment eren dos turcs i quatre cavallets, però pocs anys després evolucionen cap als quatre personatges a cada bàndol que avui conformen la comparsa. La música dels Cavallets, composta per Joaquim Serra Farriols, s'introdueix a finals del segle XIX, moment en el qual es renoven també les figures, i donen rellevància i personalitat al conjunt. Només actuen a la plaça el dijous i el diumenge de Corpus i són els que inicien cada tanda de danses. Els dos grups simulen un enfrontament al ritme de la música i al final s'escenifica la victòria dels cavallets cristians sobre els turcs.

Nans Vells

Els Nans Vells són una donació particular i van arribar a Berga l'any 1853. Les quatre testes, relativament semblants entre elles, van cobertes amb una perruca i un barret de tres puntes. Compten amb una vintena de músiques de compàs similar, la majoria adaptades de cançons populars, que executen sempre amb la mateixa coreografia, repicant les castanyoles. Ballen a la plaça de Sant Pere amb el conjunt de les comparses el dijous i el diumenge de Corpus.

Nans Nous

Els Nans Nous van ser la darrera comparsa que es va introduir a la Patum. Adquirits el 1890, són quatre figures que representen una parella jove i una altra d'edat. La seva dansa s'executa el dijous i el diumenge de Corpus a la plaça i és, juntament amb la de l'Àliga, la coreografia més treballada de la Patum. La música dels Nans Nous va ser composta el 1890 per Joaquim Serra Farriols.

Àliga

La primera referència de l'Àliga és de 1756, construïda expressament per donar més solemnitat a la festa. L'Àliga de la Patum, tocada amb corona ducal, porta al bec branques de llorer, d'olivera i, sovint, clavells. El tret més característic és el seu ball, executat amb els seus dos acompanyants, un a cada costat, que puntegen com ella i que li obren pas quan evoluciona per la plaça. La melodia és tan distingida i acurada com cerimoniosa i intensa és la dansa, que s'ha convertit en un referent musical i festiu de primer ordre. Les actuacions de l'Àliga tenen lloc enmig del conjunt de comparses a la plaça de Sant Pere, el dijous i el diumenge de Corpus.

Guites

La Guita Gran està documentada l'any 1626, i el 1890 s'incorpora la Guita Xica, provinent d'una de les diferents patums que en aquells temps es feien als barris. Les Guites tenen un coll llarg i manejable des de l'interior, al capdamunt del qual porten el cap amb tres fuets encesos subjectes a la boca. Les seves característiques els permeten interaccionar amb la gent. Les Guites no tenen música pròpia i es mouen al so del Tabal. A més d'actuar amb el conjunt de comparses, evolucionen també al Tirabol. La Guita és l'únic element del bestiar festiu d'aquesta tipologia que s'ha mantingut vigent de manera continuada.

Gegants

La primera referència de gegants a Berga és de 1472, malgrat que de la documentació disponible es pot deduir que aquest primer gegant probablement era un xanquer. El primer document d'un gegant berguedà com a figura corpòria és de 1695. Les figures actuals són dues parelles; la més antiga data de 1866 i la més moderna, de 1891. Els Gegants compten amb una vintena de músiques que els són pròpies, i que ballen els quatre gegants a la plaça en el marc de la Patum pròpiament dita. Els Gegants Vells concorren també en les passades del dimecres i el dissabte de Corpus i ballen durant els Tirabols, en ambdós casos amb les músiques pròpies d'aquests actes, però sense coreografia específica.

Tabal

La primera referència del Tabal és de 1626. El seu origen era musical; va ser l'acompanyament de les comparses de la festa fins a la introducció de la majoria de músiques a finals del segle XIX. És un instrument singular de grans dimensions i pes considerable. Presideix des d'un lloc d'honor les representacions de la Patum i està present en tots els actes de la festa, des de les diverses passades fins a tots els actes de la plaça.

Plens

La presència de diables a la Patum està documentada des de 1628. Des de finals de la Guerra Civil es generalitzen dues menes de diables, i s'anomenen Plens els que porten fuets a cada banya de la màscara i a la cua, perquè van plens de foc. El salt de Plens té lloc a la plaça de Sant Pere durant la Patum de les nits del dijous i el diumenge de Corpus, amb dos salts en cada ocasió després de dues tandes completes de danses de la resta de comparses. Els Plens són únics en el patrimoni festiu català, tant per les seves característiques com pel procés acurat i arcaic de vestir-los, protegint-los del foc amb herba humida amb una tècnica conservada de segles enrere. A la plaça cada Ple va amb un acompanyant que porta una bengala, i s'encarrega d'encendre-li els fuets en el moment indicat i de guiar-lo durant tot el salt. En iniciar-se la música, composta al segle XIX per Joaquim Serra Farriols, s'apaguen els llums de la plaça, s'encenen els fuets i tant els Plens com els participants evolucionen per la plaça en sentit contrari a les agulles del rellotge, enmig d'un infern de guspies. Quan esclata el darrer fuet s'acaba la música i s'encenen els llums de la plaça.

Tirabol

El Tirabol és el ball final de la Patum, i les primeres referències que se'n tenen són de mitjan segle XIX. Consisteix en l'evolució dels participants per la plaça al so de

les diverses músiques, en sentit contrari a les agulles del rellotge, acompanyats del repic del Tabal. En el Tirabol de la nit hi prenen part les dues Guites i els Gegants Vells, i en el del migdia també hi participen els Gegants Nous.

(09.112.027)

